

ნერვული სისტემის დაავადებები, 2017

გლობალური გავრცელების თავისებურებები

ნევროლოგიურ დარღვევებს მიეკუთვნება ცენტრალური და პერიფერიული ნერვული სისტემის დაავადებები: ეპილეფსია, ალცჰეიმერის დაავადება, თავის ტვინის სისხლძარღვოვანი დაავადებები, შაკიკი, ინსულტი, გაფანტული სკლეროზი, პარკისონის დაავადება, ნეირონიფექციები, თავის ტვინის სიმსივნეები, ნერვული სისტემის ტრავმული დაზიანებები.

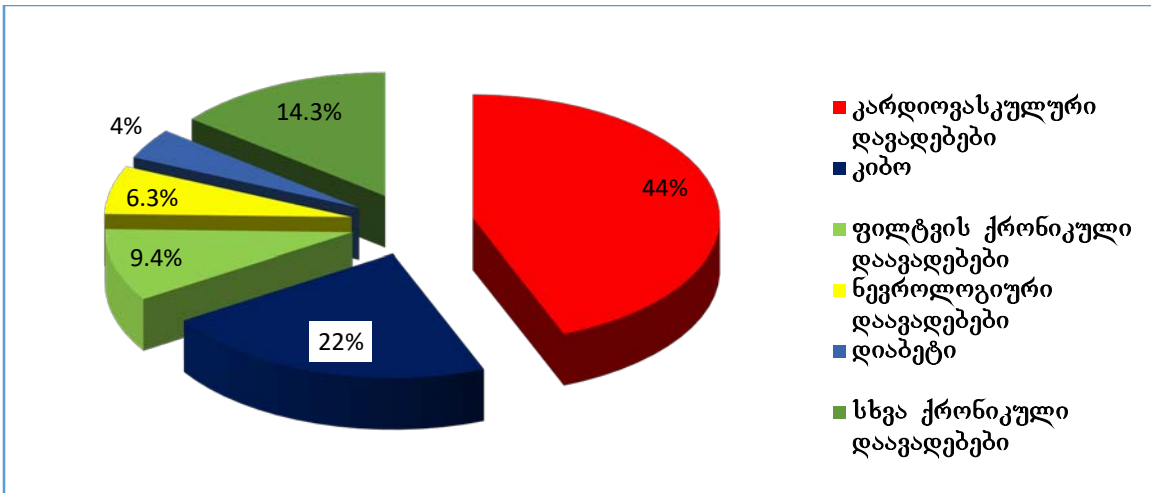
ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის მონაცემებით მსოფლიოში მილიარდ ადამიანს აღენიშნება ნერვული სისტემის დისფუნქცია. აქედან 50 მილიონზე მეტი დაავადებულია ეპილეფსიით, 46.8 მილიონზე მეტი ადამიანს კი ალცჰეიმერი და მოხუცებულობის დემენცია აღენიშნება.¹ ექსპერტების პროგნოზით, 2050 წლისთვის ამ ციფრმა შეიძლება 132.5 მილიონს მიაღწიოს. ალცჰეიმერი და დემენცია ყველაზე მეტად აზიის ქვეყნებშია გავრცელებული. ევროპაში დაავადებულთა რაოდენობა 10.5 მილიონს, ხოლო ამერიკის შეერთებულ შტატებში 9.4 მილიონს შეადგენს.

ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის მონაცემებით მსოფლიო გლობალური სიკვდილიანობის სტრუქტურაში წამყვანია არაგადამდები დაავადებები და მათი წილი 71.3%-ს შეადგენს, საიდანაც 44% კარდიოვასკულურ დაავადებებზე, 22% კიბოზე, 9.4 ფილტვის ქრონიკულ დაავადებებზე, 6.3% ნევროლოგიურ დაავადებებზე (2 538 460 მილიონი ადამიანი), 4% ღიაბეტზე და 14.3% სხვა არაგადამდებ დაავადებებზე მოდის. ე.ი. არაგადამდები დაავადებებით დაახლოებით 40 მილიონზე მეტი ადამიანი იღუპება² (სურათი 1).

სურათი 1. არაგადამდები დაავადებებით გამოწვეული სიკვდილიანობის წილობრივი გადანაწილება მიზეზების მიხედვით მსოფლიოში 2016

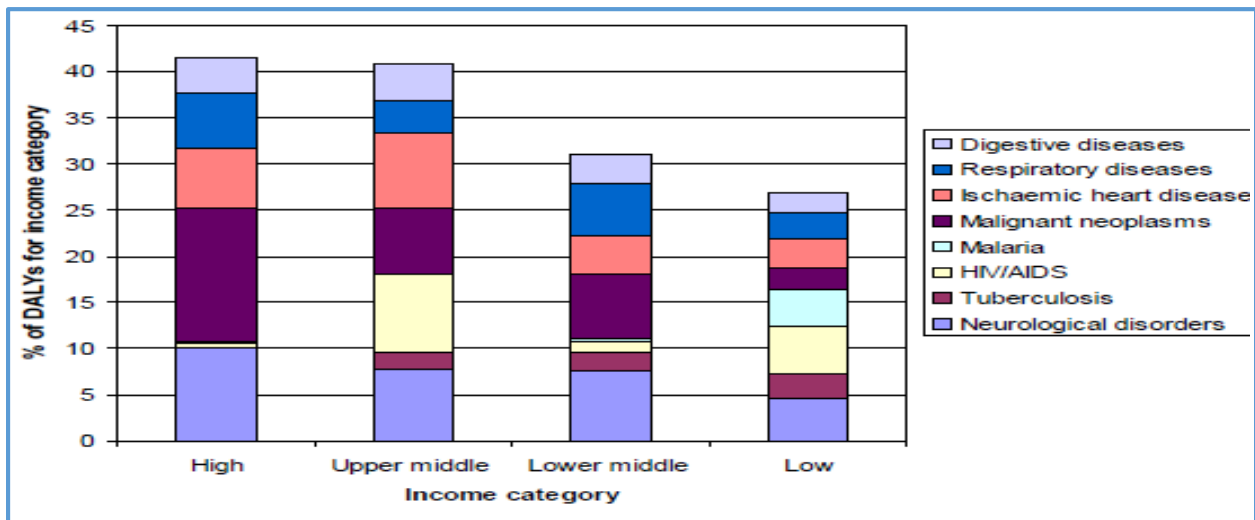
¹WHO <https://www.alz.co.uk/sites/default/files/pdfs/global-impact-dementia-infographic.pdf>

² Global Health Estimates 2016“ http://www.who.int/healthinfo/global_burden_disease/estimates/en/

ნერვული დარღვევებით გამოწვეული ავადობის ტვირთი იცვლება ქვეყნის შემოსავლების მიხედვით და მისი წილობრივი გადანაწილება სხვა არაგადამდებ დაავადებათა შორის ასეთია: 10% მაღალი შემოსავლების, 8% საშუალო შემოსავლებისა და 5% დაბალი შემოსავლების ქვეყნებში (სურათი 2).³

სურათი 2. ნევროლოგიური დარღვევების წილი სხვა არაგადამდებ დაავადებებს შორის ქვეყნის შემოსავლების კატეგორიების მიხედვით

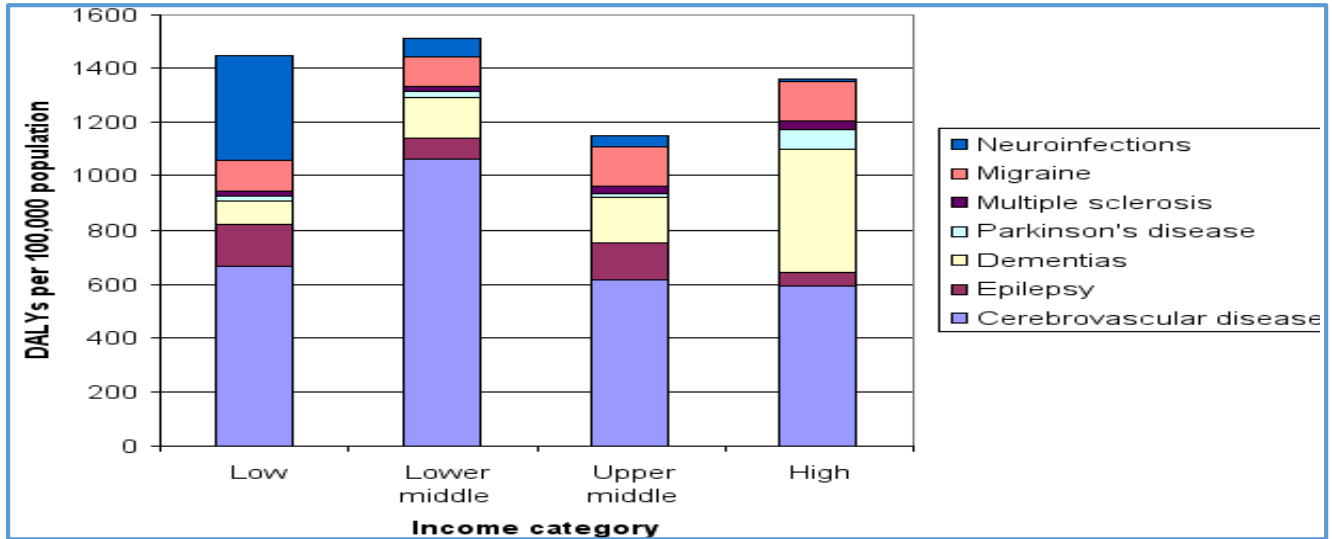

ნერვული დარღვევებით გამოწვეული ავადობის შიდა სტრუქტურული ტვირთი ცვალებადია და დამოკიდებულია ქვეყნის შემოსავლებზე, თუმცა ცერებროვასკულური დაავადება ყველა კატეგორიაში ლიდერობს (სურათი 3).⁴

³ Global Burden of Neurological Disorders Amy C. Lee UCSF Department of Neurology June 2009 https://www.cugh.org/sites/default/files/119_Global_Burden_of_Neurological_Disorders_FINAL_0.pdf

⁴ Global Burden of Neurological Disorders Amy C. Lee UCSF Department of Neurology June 2009 https://www.cugh.org/sites/default/files/119_Global_Burden_of_Neurological_Disorders_FINAL_0.pdf

სურათი 3. ნევროლოგიური დარღვევებით გამოწვეული ავადობის შიდა სტრუქტურული ტვირთი ქვეყნის შემოსვლების კატეგორიების მიხედვით

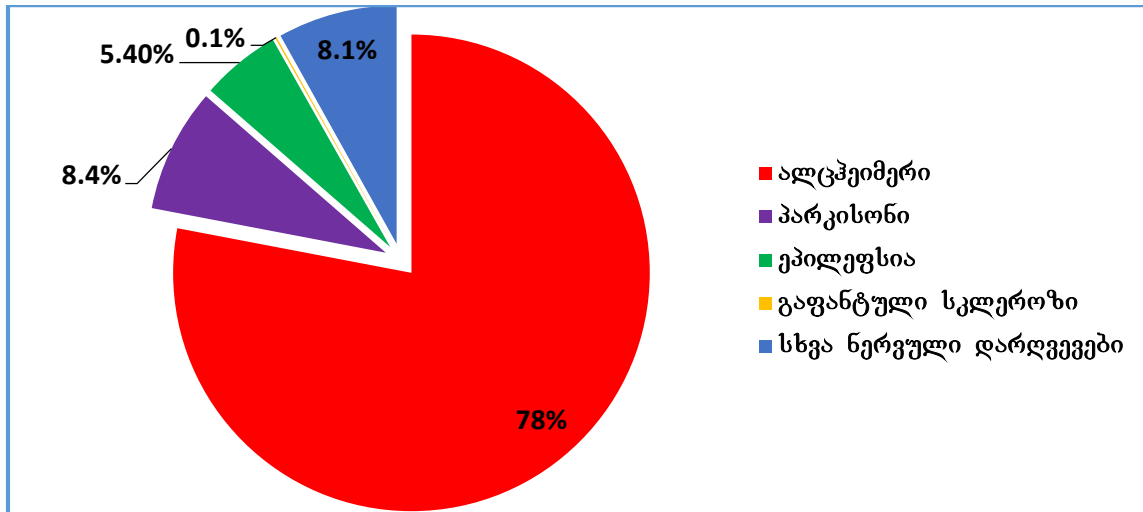
ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ 2006 წელს ჩატარებული კვლევის „Global burden of neurological disorders: estimates and projections“⁵ შედეგების მიხედვით ნერვული სისტემის დაავადებებთან ასოცირებული სიკვდილიანობის კონტრიბუცია გლობალურ სიკვდილიანობაში 12%-ს შეადგენს, ხოლო 2016 წლის „Global Health Estimates“⁶ შესაბამისად ნერვული დარღვევებით განპირობებული სიკვდილიანობის წილი არაგადამდები დაავადებებით გამოწვეულ სიკვდილიანობაში 6.3%-ს შეადგენს. ნერვული სისტემის დაავადებებით პირობადებული სიკვდილიანობის შიდა სტრუქტურაში კი ლიდერობს ალცჰეიმერი (78%), რომელსაც მოსდევს პარკინსონის დაავადება (8.4%), ეპილეფსია (5.4%), გაფანტული სკლეროზი (0.1%) და სხვა ნერვული დარღვევებით მიმდინარე დაავადებები (8.1%)⁷ (სურათი 4).

სურათი 4. ნერვული სისტემის დაავადებებით განპირობებული სიკვდილიანობის შიდა სტრუქტურის წილობრივი გადანაწილება, 2016

⁵ https://www.who.int/mental_health/neurology/chapter_2_neuro_disorders_public

⁶ Global Health Estimates 2016“ http://www.who.int/healthinfo/global_burden_disease/estimates/en/

⁷ „Global Health Estimates 2016“ http://www.who.int/healthinfo/global_burden_disease/estimates/en/

ექსპერტების პროგნოზით, 2030 წლისთვის ნევროლოგიური დარღვევებით მიმდინარე ავადობის ტვირთი შესაძლოა 12%-ით გაიზარდოს. ნავარაუდება ნეიროდეგენერაციული დაავადებების (დემენცია, პარკინსონის დაავადება) 67%-ით და ცერებროვასკულური დაავადების 20%-ით ზრდა, ხოლო ნეიროინფექციების 57%-ით შემცირება.⁸

2016 წლის მონაცემებით 2.4 მილიონი ადამიანი დაიღუპა მსოფლიოში ალცჰეიმერის და სხვა დემენციით მიმდინარე დაავადებებით, აქედან 94% - 70 წელზე მეტი ასაკობრივ კატეგორიას მიეკუთვნება. ალცჰეიმერის და სხვა დემენციით მიმდინარე დაავადებებით განპირობებული სიკვდილიანობის მაჩვენებელი ყოველწლიურად იზრდება.⁹ ქვემოთ მოყვანილ გრაფიკში მოცემულია მსოფლიოში დემენციასთან დაკავშირებული სიკვდილიანობა წლების მიხედვით (სურათი 5).

ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის მიერ 2006 წელს ჩატარებული კვლევის „Global burden of neurological disorders: estimates and projections“¹⁰ შედეგებისა და გათვლების მიხედვით, ნერვული სისტემის დისფუნქციასთან დაკავშირებული ჯანმრთელობის ტვირთის (სიცოცხლის დაკარგული წლები და შრომის უუნარობით დაკარგული წლები - DALY) კონტრიბუცია 2030 წელს, 2005 წელთან შედარებით (92 მილიონი ადამიანი), სავარაუდოდ, 12%-ით გაიზარდება და 103 მილიონს მიაღწევს.

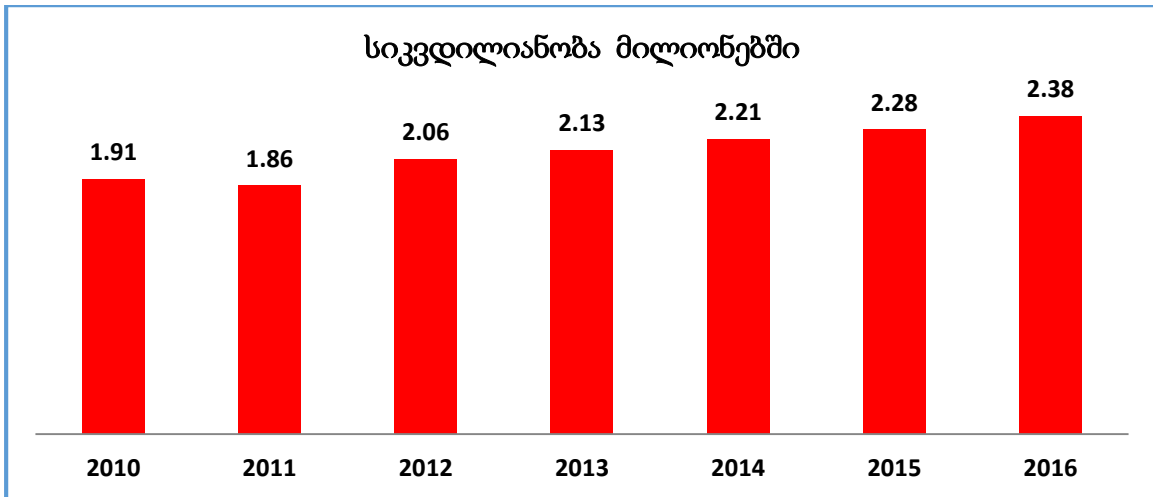
სურათი 5. დემენციასთან დაკავშირებული სიკვდილიანობა მსოფლიოში 2010-2016

⁸ Global Burden of Neurological Disorders Amy C. Lee UCSF Department of Neurology June 2009

https://www.cugh.org/sites/default/files/119_Global_Burden_of_Neurological_Disorders_FINAL_0.pdf

⁹ Causes of Death by Hannah Ritchie and Max Roser <https://ourworldindata.org/causes-of-death#dementia>

¹⁰ https://www.who.int/mental_health/neurology/chapter_2_neuro_disorders_public_h_challenges.pdf?ua=1

ქვემოთ მოყვანილ ცხრილში ნაჩვენებია 2005-2030 წლებისთვის ნერვული სისტემის დაავადებებით გამოწვეული შრომის უუნარობით დაკარგული წლების შეფასებითი ტენდენციები 100 000 მოსახლეზე (სურათი 6). წარმოდგენილი მონაცემების შესაბამისად ნერვული სისტემის დაავადებებთან ასოცირებული შრომის უუნარობით დაკარგული წლების მაჩვენებელი 2030 წლისთვის დაიკლებს ნერვული სისტემის პათოლოგიით მიმდინარე თითქმის ყველა დაავადების შემთხვევაში, გამონაკლის ალცჰეიმერი და სხვა დემენციით მიმდინარე დაავადებები წარმოადგენენ.

სურათი 6. ნერვული სისტემის დაავადებებით გამოწვეული შრომის უუნარობით დაკარგული წლების წლების შეფასებითი ტენდენციები 100 000 მოსახლეზე, 2005-2030

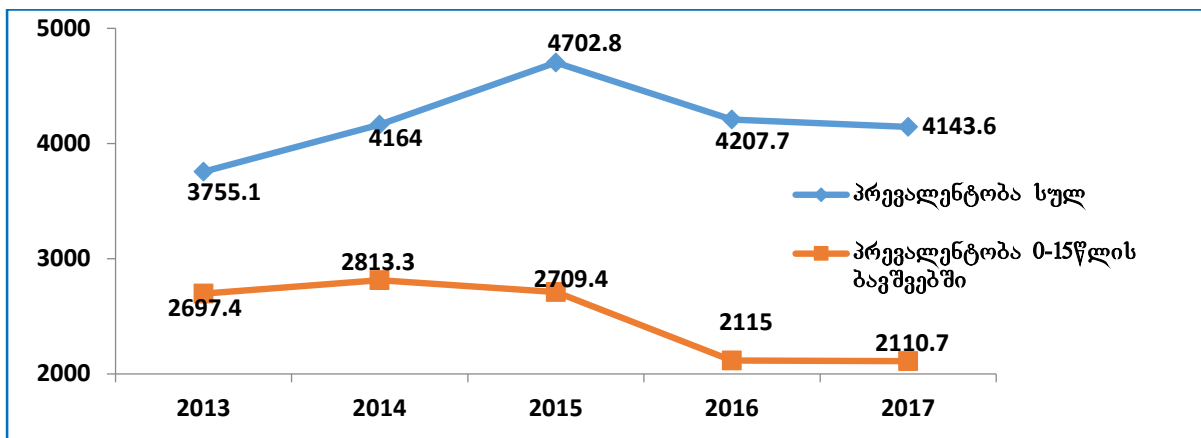
მიზეზის კატეგორია	2005	2015	2030
ეპილეფსია	64.7	60.9	55.6
ალცჰეიმერი და სხვა დემენცია	147.4	165.4	203.9
პარკინსონის დაავადება	17.7	17.3	17.1
სხვადასხვა ტიპის სკლეროზი	20	19.3	18.4
შაკიკი	118.9	108.9	96
ცერებროვასკულური დაავადებები	176.8	174.9	177.8
ნეიროინფექციები	98.4	71.8	45.6
არაბალანსირებული კვება და ნეიროპათიები	194.9	174.3	133.9
ნევროლოგიური ტრავმები	425.4	393.5	360.8
სულ	1264.2	1186.3	1109.1

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ნერვული სისტემის დისფუნქცია და მასთან ასოცირებული სიკვდილიანობისა და ავადობის ტვირთი საზოგადოებრივი ჯანდაცვის მნიშვნელოვან გამოწვევას წარმოადგენს.

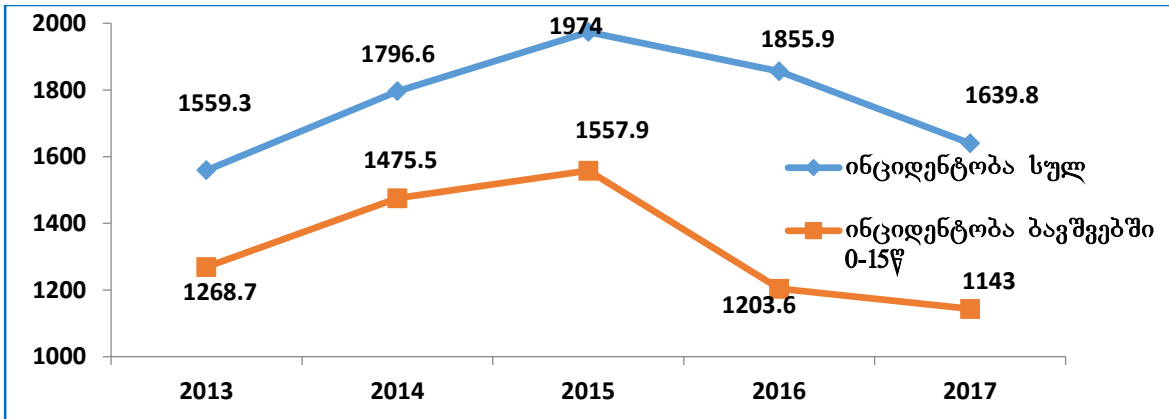
ნერვული დაავადებების გავრცელების თავისებურებები, საქართველო, 2017

დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის სამედიცინო სტატისტიკის დეპარტამენტში არსებული მონაცემების მიხედვით 2017 წელს ნერვული სისტემის დაავადებების დიაგნოზით საქართველოში რეგისტრირებულ იქნა 154 472 ავადმყოფი (პრევალენტობის მაჩვენებელი 100 000 მოსახლეზე – 4 143.6); მათ შორის 0–15 წლის ბავშვი 15 596 – 10% (პრევალენტობის მაჩვენებელი 2 110.7). 2017 წელს, წინა წელთან შედარებით, როგორც პრევალენტობის ისე ინციდენტობის მაჩვენებლები შემცირდა. საერთოდ, ნერვული სისტემის დაავადებების შესახებ ბოლო ათი წლის მონაცემების შესწავლამ გვიჩვენა, რომ პრევალენტობა და ინციდენტობა საქართველოში წლების მიხედვით იცვლება და უკანასკნელ წლებში 2016 წლამდე მზარდი დინამიკით ხასიათდება. 2016 წლიდან მდგომარეობა შეიცვალა და მოზრდილებში, როგორც პრევალენტობის და ინციდენტობის შემცირების ტენდენცია გამოვლინდა. ბავშვებში კი, ინციდენტობის მაჩვენებელი 2016 წელს 2015 წელთან შედარებით მნიშვნელოვნად შემცირდა და 2017 წელსაც კლების დინამიკით ხასიათდება. აღნიშნული გარემოება ბავშვების შემთხვევაში შესაძლოა ანგარიშგების ხარვეზებს უკავშირდება. ამ ჰიპოთეზას სამედიცინო დაწესებულებებიდან დკსჯეც-ში მიღებული მონაცემების რეგიონებისა და დაწესებულებების მიხედვით დიფერენცირების შედეგი ამყარებს, კერძოდ აჭარაში 2016 წელს 2015 წელთან შედარებით, რამდენიმე დაწესებულების ხარჯზე, ბავშვებში ნერვული სისტემის დაავადებების ახალი შემთხვევების რაოდენობამ თითქმის 60%-ით, თბილისში 25%-ით, იმერეთში 20%-ით იკლო. მოზრდილებში მაჩვენებლების შემცირება სავარაუდოდ აღრიცხვიანობის ხარვაზებსა და დაავადების ლეტალურ გამოსავლს ეფუძნება. 2013–2017 წლების დინამიკით პრევალენტობის და ინციდენტობის ყველაზე დაბალი მაჩვენებლები 2013 წელს, ხოლო ყველაზე მაღალი 2015 წელს დაფიქსირდა, რაც სავარაუდოდ საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამის ამუშავებას უკავშირდება (სურათები 7, 8).

სურათი 7. ნერვული სისტემის დაავადებების პრევალენტობა, 2013-2017

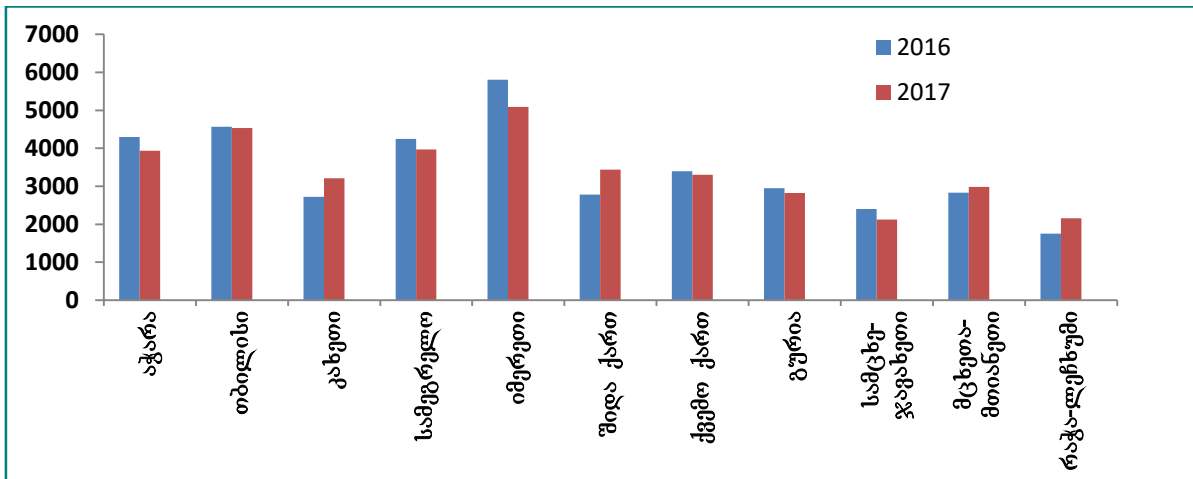

სურათი 8. ნერვული სისტემის დაავადებების ინციდენტობა, 2013-2017

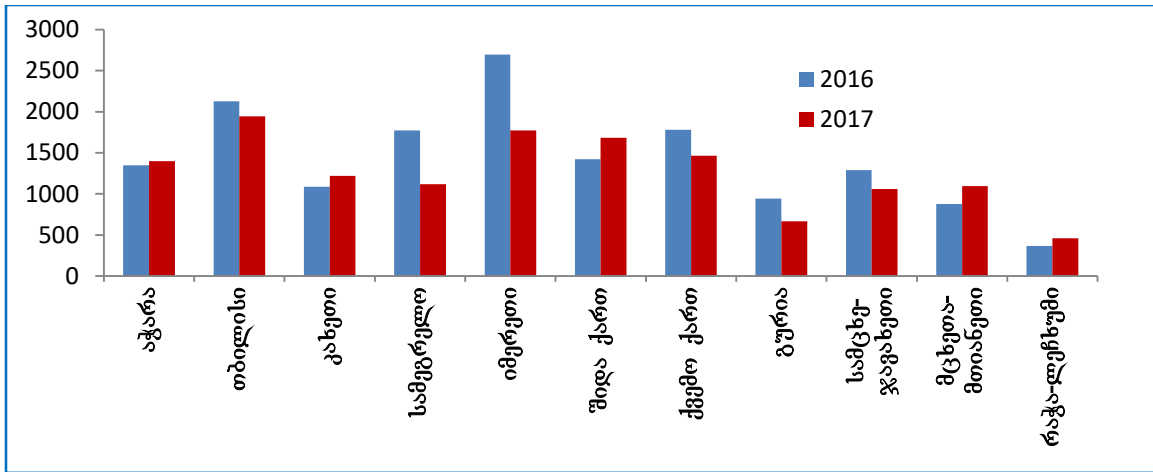
2017 წელს 2016 წელთან შედარებით ნერვული სისტემის დაავადებების გავრცელების რეგიონულ განაწილებაში მცირე ცვლილებებია, კერძოდ, ყურადღებას იქცევს ზოგიერთ რეგიონში პრევალენტობის მცირედი მატების ტენდენცია, რაც სავარაუდოდ ახალი შემთხვევების გამოვლენის გაუმჯობესებას, დაავადების ლეტალური გამოსავლის შემცირებას ან ანგარიშგების გაუმჯობესებას უკავშირდება (სურათი 9).

სურათი 9. ნერვული სისტემის დაავადებების პრევალენტობა რეგიონებში, 2016-2017

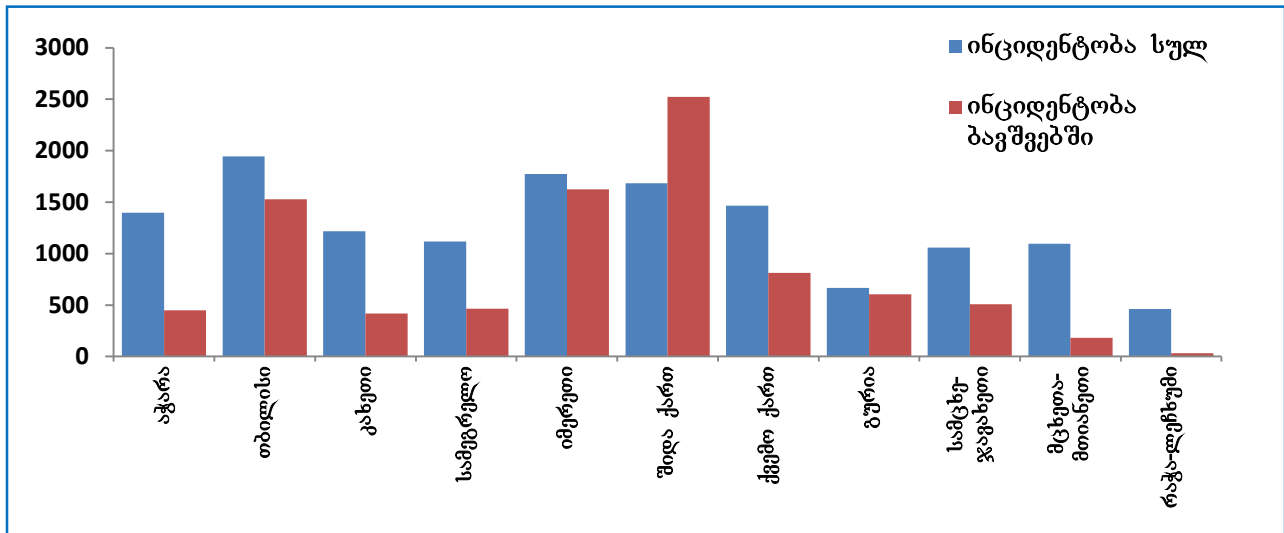
2017 წელს 2016 წელთან შედარებით ნერვული სისტემის დაავადებების ავადობის რეგიონულ განაწილებაში მაჩვენებელი შემცირდა იმერეთში, ქვემო ქართლში, გურიაში, სამცხე-ჯავახეთსა და სამეგრელოში. მაჩვენებლის ზრდა აღინიშნება კახეთში, შიდა ქართლში, მცხეთა-მთიანეთსა და რაჭა-ლეჩხუმში (სურათი 10).

სურათი 10. ნერვული სისტემის დაავადებების ინციდენტობა რეგიონებში, 2016-2017

ნერვულ დაავადებათა ინციდენტობის რეგიონულ განაწილებაში 2017 წელს 2016 წელთან შედარებით დაფიქსირებული ცვლილებები, რეგიონების სამედიცინო დაწესებულებებში მიმართვიანობის შემცირებას და ანგარიშგების ხარვეზებს უკავშირდება. ყურადსაღებია, რომ ზოგიერთ რეგიონში ნერვული სისტემის დაავადებებით ავადობის მაჩვენებელი ბავშვებში აღემატება მთლიანი პოპულაციის მაჩვენებელს, კერძოდ შიდა ქართლში (სურათი 11).

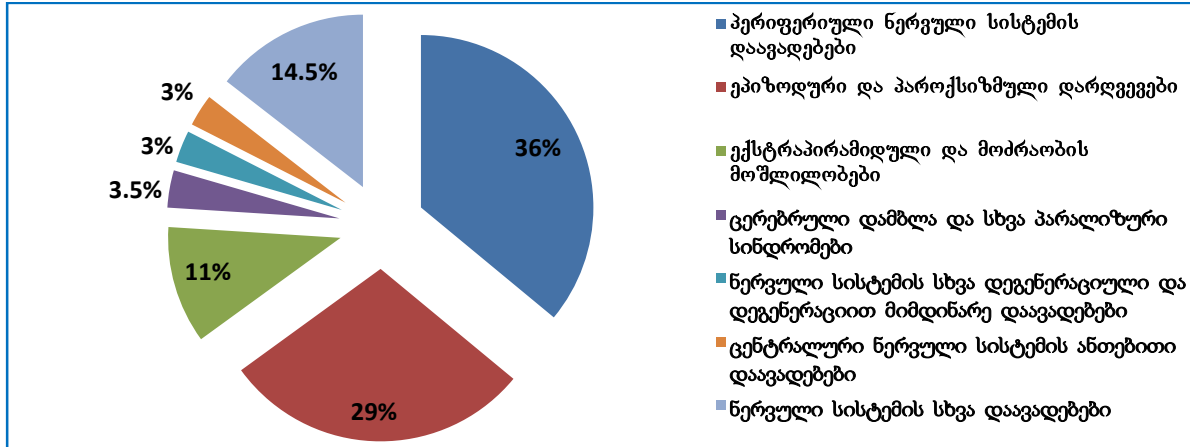
სურათი 11. ნერვული სისტემის დაავადებებით ავადობა ბავშვებსა და საქართველოს პოპულაციაში, 2017

ნერვული სისტემის დაავადებების გავრცელების შიდა სტრუქტურა ქართულ პოპულაციაში ასე გამოიყურება: 1. პერიფერიული ნერვული სისტემის დაავადებები (36%); 2. ეპიზოდური და პაროქსიზმული დარღვევები (29%, მათ შორის ეპილეფსია და ეპილეფსიური სტატუსი - 27%); 3. ექსტაპირამიდული და მოძრაობის სხვა მოშლილობები (11%); 4. ცერებრული დამბლა და სხვა პარალიზური სინდრომები (3.5%); 5. ნერვული სისტემის სხვა დეგენერაციული და დეგენერაციით მიმდინარე დაავადებები (3%); 6.

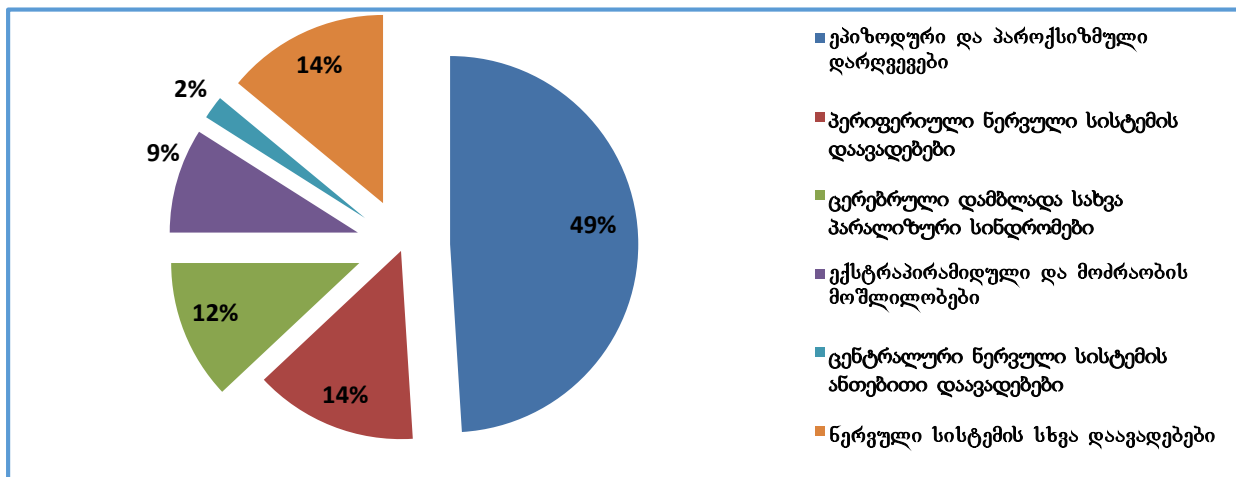
ცენტრალური ნერვული სისტემის ანთებითი დაავადებები (3%); 7. ნერვული სისტემის სხვა დაავადებები (მათ შორის ცერებროვასკულარული დარღვევები, ინსულტი, ანევრიზმა, გაფანტული სკლეროზი, ტრავმა, მეტაბოლური დარღვევები, ნერვ-კუნთოვანი დაავადებები) – 14.5% (სურათი 12).

სურათი 12. ნერვული სისტემის დაავადებების გავრცელების შიდა სტრუქტურა, 2017

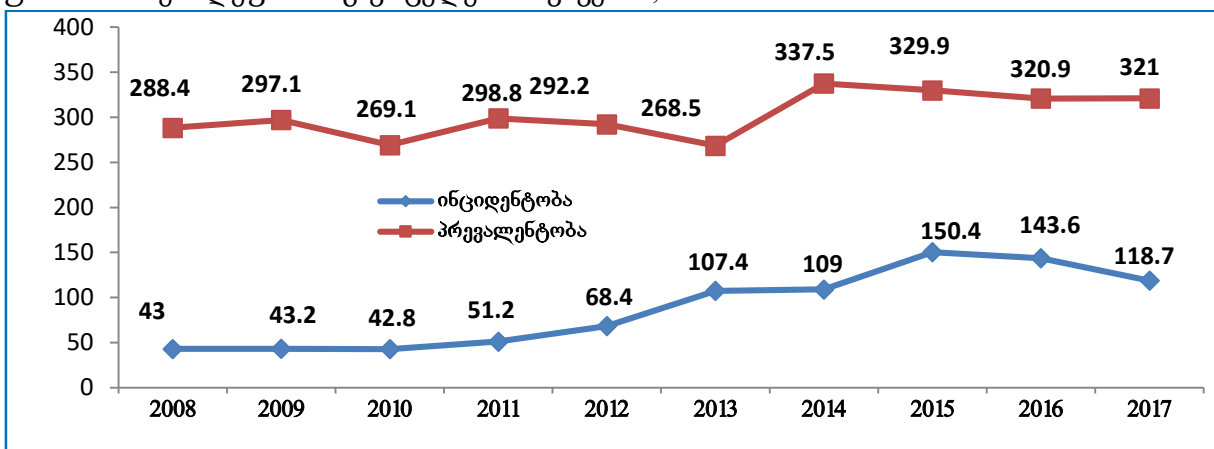
რამდენადმე განსხვავებული სურათია ბავშვებში. ნერვული სისტემის დაავადებების გავრცელების შიდა სტრუქტურა ასე ნაწილდება: 1. ეპიზოდური და პაროქსიზმული დარღვევები 49% (მათ შორის ეპილეფსია - 53%), 2. პერიფერიული ნერვული სისტემის ავადმყოფობები - 6%, 3. ცერებრული დამბლა და სხვა პარალიზური სინდრომები - 12%, 4. ექსტრაპირამიდული და მოძრაობის სხვა მოშლილობები - 9%, 5. ცენტრალური ნერვული სისტემის ანთებითი ავადმყოფობები - 2%, 5. ნერვული სისტემის სხვა ინფექციური და არაინფექციური დაავადებები - 14% (სურათი 13).

სურათი 13. ნერვული სისტემის დაავადებების გავრცელების შინაგანი სტრუქტურა ბავშვებში, 2017

ნერვული სისტემის დაავადებების სტრუქტურულმა ანალიზმა ცხადყო, რომ საქართველოს პოპულაციაში ყველაზე გავრცელებულია პერიფერიული ნერვული სისტემის დაავადებები, ბავშვებში კი – ნერვული სისტემის ეპიზოდური, პაროქსიზმული დარღვევები, კერძოდ ეპილეფსია და ეპილეფსიური სტატუსი. 2008–2017 წლებში ბავშვებში ეპილეფსიის გავრცელების ტენდენციების შესწავლამ ეპილეფსიის ინციდენტობის მზარდი დინამიკა გამოავლინა. მცირე გამონაკლისს 2016-2017 წლები წარმოადგენს, როცა ინციდენტობის შემცირების დადებითი დინამიკა აღინიშნება (სურათი 14). ეს ვითარება, შესაძლოა ეპილეფსიაზე ეპიდემიადამხედველობის არასრულფასოვან სისტემას უკავშირდება. კერძოდ, კი: შეტყობინების სტატისტიკური ფორმების არამართებული შევსება და მონაცემთა დაბალი ხარისხი.

სურათი 14. ეპილეფსიის გავრცელება ბავშვებში, 2008–2017

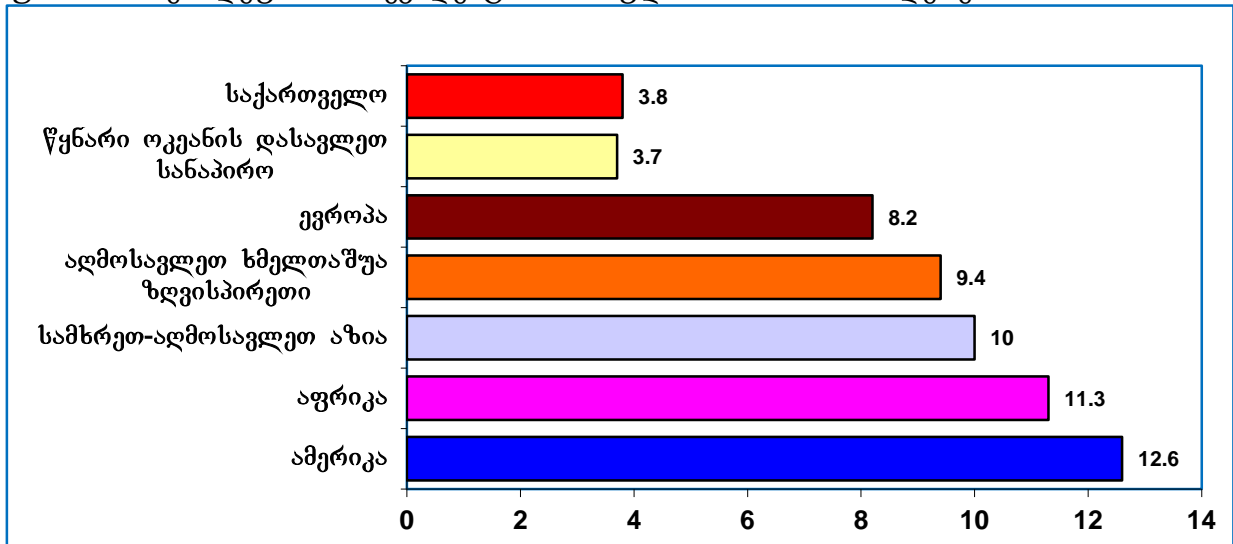
უახლესი მონაცემებით ევროპაში ეპილეფსიის აქტიური ფორმით 0.9 მილიონი ბავშვი და მოზარდია დაავადებული (პრევალენტობა 4.5-5.0 1000 პოპულაციაზე), 1.9 მილიონი 20-64 წლის მოზრდილი (პრევალენტობა 6.0 1000 მოსახლეზე) და 0.6 მილიონი 65 და მეტი ასაკის ადამიანი (პრევალენტობა 7.0 1000 მოსახლეზე). კვლევებმა ცხადყო, რომ ევროპის რეგიონში ბავშვებსა და მოზარდებში წლიურად ეპილეფსიის 130 000 (ინციდენტობა 70 – 100 000 მოსახლეზე) შემთხვევა, 20-64 წლის მოზრდილებში 96 000 (ინციდენტობა 100000 მოსახლეზე 30) შემთხვევა და 65 და უფროს კატეგორიაში კი 85 000 (ინციდენტობა 100000 მოსახლეზე 100) ახალი შემთხვევა ფიქსირდება. ამერიკის შეერთებულ შტატებში ეპილეფსიით დაავადებულია მოსახლეობის 1% (დაახლოებით 2.5-3 მილიონი).¹¹

მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში ეპილეფსიის პრევალენტობა განსხვავდება.¹² 1000 ადამიანზე ეპილეფსიის პრევალენსის მაჩვენებელი ამერიკაში 12.6–ია, აფრიკაში 11.3,

¹¹<http://www.healthline.com/health/epilepsy/facts-statistics-infographic#12>

¹²http://www.who.int/mental_health/neurology/Epilepsy_atlas_r1.pdf

სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიაში 10.0, აღმოსავლეთ ხმელთაშუა ზღვისპირეთში 9.4, ევროპაში 8.2, წყნარი ოკეანის დასავლეთ სანაპიროზე 3.7, საქართველოში 3.8 და ა.შ (სურათი 15). სურათი 15. ეპილეფსიის პრევალენტობა მსოფლიოში 1000 მოსახლეზე

2017 წელს საქართველოს ჰოსპიტალური სერვისების მიმწოდებელ დაწესებულებებში დესჯეც-ში წარდგენილი ანგარიშგების მიხედვით 18 023 პაციენტი დაფიქსირდა, მათ შორის 1 091 - 15 წლამდე ასაკის ბავშვია. ლეტალობის საერთო მაჩვენებელი 1.9%-ს შეადგენს. 2017 წელს 2016 წელთან შედარებით ნერვული სისტემის დაავადებებით ჰოსპიტალიზებულ პაციენტთა რიცხვი გაიზარდა. ჰოსპიტალიზებულ პაციენტთა რეგიონულ განაწილებაში ლიდერობს თბილისი, იმერეთი, აჭარა, რაც სავარაუდოდ ჰოსპიტალური სერვისების ხარისხსა და ხელმისაწვდომობას უკავშირდება (სურათი 16).

სურათი 16. ნერვული სისტემის დაავადებებით ჰოსპიტალიზირებულ პაციენტთა და ლეტალობის რეგიონული განაწილება, 2017

